

תשובה ועבודת ה' מתוך שמחה

טו השמחה שישמח אדם

טו השמחה שישמח אדם בצעית המצוה ובקאת האל שצוהו בקו עבודה גדולה הוא. וכל המצוה עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו. שצאמר, תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב. וכל המנס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר, אל-תתהדר לפני-מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הנדול המקבד העובד מאתנה. וכן דוד מלך ישראל אמר, ונקלתי עוד מואת ה' ותייתי שפל בעיני. ואין הנדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה'. שצאמר, והמלך דוד מפא ומכבד לפני ה' ונ':

והגה סוף הלכה זו

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: אותה שנה לא היא השמחה האמיתית. והוה ששמה שדרכי מוסרו שנה שמחת החכמה ואמר בני אם חכס לך ישמח לבי גם אני (משלי כג):

קול ואמרה להם: כהלכם מזומנין לחיי העולם הבא. מאי דרוש? אמרו: קל נחומר; ומה משפן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרנן יחיד - דוחה שבת. דאיסור סקילה, מקדש, דקדושתו קדושת עולם, וקרנן צבור, ויום הפפורים דענוש כרת - לא כל שפן?! - אלא אמאי היו דואגים? - התם - צורך גבוה. והקא - צורך הדיוט. הקא נמי, מיעבר - ליעברו. מיכל לא ייכלו ולא לישתו! - אין שמחה בלא אכילה ושתייה.

אמר מוהר"ן זצ"ל

כל תשובה שהיא שלמה, מכרתת היא לפעל שתי פעולות נגדיות על הנפש: מצד אחד תרדה רגון על החטא והרע שבתוכו, ומצד השני בסחון ושמחה על הטוב, שאי אפשר לו שלא ימצא האדם בתוכו איזה חלק ממנו. ואפלו אם לפעמים החשבון שלו הוא כל כך מערפל אצלו, עד שאינו מוצא בתוכו מאומה מן הטוב - הלא אז, מה שתתרה והיגון הם מקיפים אותו מצד הכרת החטא והרע שבתוכו - הלא גם זה עצמו הרי יש בו טוב גדול; וצריך הוא מיד להיות שמח, בוטח ומלא עז ועצמה, גם על הטוב הזה, עד שימצא את עצמו תמיד, גם בתוך הדכור היותר גדול של רגשי התשובה, מלא רוח חיים וקמח ביסוד המפעל והמעשה ושמחת החיים והכנת ברבכם.

אמר ר' שרע' ס"ו

בעשיית מצוה וכו'. דברי רבנו מנחיים זכמה מקומות נחלמוד וזכמה מדליקין (ו): אמרו וזכמה אני את השמחה זו שמחה של מצוה. ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצוה מלד שהן חובני עליו והוא מוכרח ולנוס בעשייתו אלא חייב לעשותו והוא שמח בעשייתו ויעשה הטוב מלד שהוא טוב ויבחר בלמדת מלד שהוא חכם ויקל בעיניו טרסן ויבין כי לך נולד לשמש את קונו וכשהוא עושה מה שנצרכו בשבילו ישמח ויגיל לפי שמחת שאל דברים תלויה בדברים בטלים שאין קיימים אבל השמחה בעשיית המצוה ובלמידת המורה והחכמה היא השמחה האמיתית. והוה ששמה שדרכי מוסרו שנה שמחת החכמה ואמר בני אם חכס לך ישמח לבי גם אני (משלי כג):

ההשמה היא הערובה הטובה ביותר לך. אבל - מלמדת התורה בפרשתנו - מי שמקיים מצוות בהרגשת כפייה - סימן שאין בו אותה הבנה פנימית, ושבעצם היה רוצה להשתחרר מן העול שבצווארו. וגם אם כרוג הוא נוהר בקיום כל התרי"ג - מעידה התורה שסופו הסביר הוא, ישעווב אותו כליל! ועל כך באה התוכיחה. כיגם אם ימשך לקיים את מצוותיו הקפואות, הרי שבני או תלמידיו יספגו את חוסר-החיות שבתוכו, והם יממשו כבר את רצונו הכמוס.

א"כ השמחה אינה רק צורת-ביצוע של המצוות, וגם לא פרט ככל פרטיהן האחרים. השמחה היא שתקבע בשאלה המכרעת: האם אדם זה יהיה ממקיימי המצוות, או לא. האם בניו או תלמידיו של פלוני המטיף לקיום המצוות, אך מקיימן בעצמו כ"מצוות אנשים מלומדה" (ישעי כט, יג) - האם יהיו ממשכים לבית זה ולבית-מדרש זה, או שתיתקן השרשרת. זהו אם כן, חשורש הראשון לתוכיחה.

אמר ר' שרע' ס"ו

התשובה אינה באה למרר את החיים כי-אם להנעימם. ונעימות-החיים הבאה על ידי התשובה היא מתגלה מתוך כל אותם גלי המרורות, שהנפש מסתפקת בהם בתחלת מצעדיה במהלך החיים של התשובה. אבל זאת היא הגבורה העליונה היוצרת, שמתע ותרבין כי נעים היא מחשפת מכל מרירות, חיים מכל חבלי מות, עדיני עולם מכל מדונה ומכאובים. והרדיעה הנצחית הזאת הולכת היא ומתבררת בשכל. ברגש, בטבע הגוף ובטבע הנפש. והאדם מתחדש לבריאה חדשה, רוצק, בעורות, רוח-חיים חדש על כל סביבותיו, ומבשר לכל דורו ולדורות עולם שמחות ישרים, גילת ורננה ובסחון גאלה, צהלה ורנה, ורספו ענרים בד' שמחה, ואבינו אדם בקדוש ישראל יגלונו.

אמר ר' שרע' ס"ו

המקור לחיוב עבודת ה' בשמחה הוא בפסוק: יחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה. עבודת ה' בשמחה היא הופעה גדולה כל כך, עד שלא ניתן הרבר להבטא במפורש בתורה, אלא אנו למדים על כך דין מכלל לאו. כשם שיש מכות גדולות, שמחמת גודלן לא נכתבו בתורה במפורש, כן עבודת ה' בשמחה, משנכתבה בתורה, נכתבה כעין בהסתר, בפרשת התוכחה. זהו אחר העניינים שמחמת גודלם נאמרו בהבלעה ובגניזה.

ק"ן תרי"ג זכ"ב ס"ו א"י

חסרון השמחה - אות למגם יסודי אך בכ"ו ראוי להתבונן: כיצד יתכן שאדם המקיים את כל תרי"ג המצוות, יכול לגרום למימוש הפורענות החמורה שבתוכיחה, רק משום שלא עירב שמחה בעבודתו; כי גם אם השמחה היא חלק מפרטי קיום המצוות - האם בשל חסרון של פרט מפרטי המצוות, ראוי שתבואנה קלות שאלה! - אלא שכאן נמצאו למדים, שכל המקיים את התורה בשמחה, מובטח שירצה תמיד לחוסיף עוד ועוד. עבודת ה' בשמחה, היא עדות על הזדהות פנימית של האדם עם המצוות, וראיה לכך שהוא מבין את מעלתן העצומה. פועל היודע שמצפה לו שכר גבוה בסיום עבודתו - עושה אותה בשמחה; ואם רק יוכל - אף יגדיל את שעות העבודה. כך שגם אם העובד בשמחה אוו מקיים עדיין את כל הפרטים - חוקה עליו שיוסיף וילך בקודש, והשמחה, היא הערובה הטובה ביותר לך.

אבל - מלמדת התורה בפרשתנו - מי שמקיים מצוות בהרגשת כפייה - סימן שאין בו אותה הבנה פנימית, ושבעצם היה רוצה להשתחרר מן העול שבצווארו. וגם אם כרוג הוא נוהר בקיום כל התרי"ג - מעידה התורה שסופו הסביר הוא, ישעווב אותו כליל! ועל כך באה התוכיחה. כיגם אם ימשך לקיים את מצוותיו הקפואות, הרי שבני או תלמידיו יספגו את חוסר-החיות שבתוכו, והם יממשו כבר את רצונו הכמוס.

א"כ השמחה אינה רק צורת-ביצוע של המצוות, וגם לא פרט ככל פרטיהן האחרים. השמחה היא שתקבע בשאלה המכרעת: האם אדם זה יהיה ממקיימי המצוות, או לא. האם בניו או תלמידיו של פלוני המטיף לקיום המצוות, אך מקיימן בעצמו כ"מצוות אנשים מלומדה" (ישעי כט, יג) - האם יהיו ממשכים לבית זה ולבית-מדרש זה, או שתיתקן השרשרת. זהו אם כן, חשורש הראשון לתוכיחה.

אמר ר' שרע' ס"ו

התשובה אינה באה למרר את החיים כי-אם להנעימם. ונעימות-החיים הבאה על ידי התשובה היא מתגלה מתוך כל אותם גלי המרורות, שהנפש מסתפקת בהם בתחלת מצעדיה במהלך החיים של התשובה. אבל זאת היא הגבורה העליונה היוצרת, שמתע ותרבין כי נעים היא מחשפת מכל מרירות, חיים מכל חבלי מות, עדיני עולם מכל מדונה ומכאובים. והרדיעה הנצחית הזאת הולכת היא ומתבררת בשכל. ברגש, בטבע הגוף ובטבע הנפש. והאדם מתחדש לבריאה חדשה, רוצק, בעורות, רוח-חיים חדש על כל סביבותיו, ומבשר לכל דורו ולדורות עולם שמחות ישרים, גילת ורננה ובסחון גאלה, צהלה ורנה, ורספו ענרים בד' שמחה, ואבינו אדם בקדוש ישראל יגלונו.

אמר ר' שרע' ס"ו

אמר ר' שרע' ס"ו